

Social ulighed på professionsbacheloruddannelser

Johanne Glavind¹, VIA University College

Ditte Graversgaard Hansen, VIA University College

Søren Bang-Kristjansen, VIA University College

Abstract

Denne artikel har til formål at kortlægge den eksisterende viden om social ulighed på professionsbacheloruddannelser i Danmark. Fokus er på betydningen af socio-økonomisk baggrund for professionsbachelorstuderendes uddannelsesforløb. Forskningsspørgsmålet besvares gennem et rapid review af nyere dansk og europæisk litteratur på området. Ud af 1107 fremsøgte referencer på (inter)nationale søgedatabaser og håndholdt søgning af yderligere litteratur levede i alt 34 publikationer op til vores søgekriterier. Disse publikationer er inddelt i et uddannelsesforløbs fire faser: 1) optag, 2) faglig udvikling og social trivsel, 3) gennemførelse og frafald og 4) overgang til arbejdsmarkedet og videreuddannelse. Kortlægningen viser, at betydningen af socio-økonomisk baggrund for optaget på professionsbacheloruddannelser er relativt velbelyst i forskningslitteraturen, mens der mangler viden om, hvilken betydning den sociale baggrund har for professionsbachelorstuderendes uddannelsesforløb. Særligt er litteraturen sparsom og tvetydig, når det gælder professionsbachelorstuderendes faglige udvikling, trivsel og frafald.

Introduktion

I Danmark har 42 pct. af de 25-64-årige i dag en videregående uddannelse (Danske universiteter, 2022). Tallet vidner om, at videregående uddannelse ikke længere er forbeholdt de få. Dog peger forskning på betydelig social selektion i det videregående uddannelsessystem. Unge fra hjem med lav socioøkonomisk status tager i mindre grad lange videregående uddannelser end unge fra hjem med høj socioøkonomisk status, ligesom de også ofte vælger mindre prestigefulde uddannelser (Bar & Shavit, 2013; Georg & Bargel, 2017; Reimer & Thomsen, 2019). Dette gælder også i Danmark, hvor gratis videregående uddannelse og SU-systemet ellers giver lige økonomiske forudsætninger for at læse videre (Landersø & Heckman, 2017; Thomsen, 2012).

Forskningen har særligt fokuseret på betydningen af social baggrund for universitetsstuderende, da der her optages færrest studerende fra hjem med lav socioøkonomisk status. Her viser flere forskningsstudier, at disse studerende kan føle sig fremmede på universitetet og uforstående overfor de akademiske koder (Meuleman et al., 2015; Reay et al., 2009, 2010). Danske undersøgelser af universitetsstuderende finder, at unge med forældre uden længere videregående uddannelser oplever at få mindre støtte og feedback fra undervisere (Smith et al., 2020), ligesom deres sandsynlighed for at gennemføre uddannelsen er mindre – også når der tages højde for karakterniveau fra gymnasiet (Danmarks Evalueringsinstitut, 2021; Thomsen, 2022).

Spørgsmålet er, om samme mønster går igen på professionsbacheloruddannelserne, hvor studentermassen socioøkonomisk set er mere heterogent sammensat end på universiteterne. Opgørelser fra Danske

¹ jggl@via.dk

Professionshøjskoler (2023) viser, at 51 pct. af professionsbachelorstuderende har forældre uden en videregående uddannelse (heraf kommer 9 pct. af de studerende fra hjem, hvor forældres højest fuldførte uddannelse er grundskole). Blandt studerende, der kommer fra hjem, hvor forældrene har en videregående uddannelse, har 9 pct. af de studerende forældre med en lang videregående uddannelse, og 32. pct. af de studerende har forældre med en kort eller mellemlang uddannelse. Størstedelen af de studerende på professionshøjskolerne har forældre med en erhvervsuddannelse som højest fuldførte uddannelse (38 pct.). Selvom andelen af studerende med forældre uden videregående uddannelse er høj på professionshøjskolerne sammenlignet med universiteterne, er der kun få undersøgelser af, hvordan denne gruppe af studerende klarer sig på professionsbacheloruddannelserne.

Størstedelen af den danske litteratur om social ulighed på videregående uddannelser har fokus på universitetsstuderende ud fra argumentet om, at det er her, at uligheden er størst, idet studerende fra hjem med lav socioøkonomisk status er få og dermed udgør en minoritet i gruppen af studerende (Thomsen, 2022). Omvendt kan der argumenteres for, at professionshøjskolerne bærer et stort socialt ansvar, og at der er brug for viden om, hvordan studerende fra hjem med lav socioøkonomisk status klarer sig på professionsbacheloruddannelserne. Ser vi de samme sociale skævheder som på universiteterne, eller opstår der andre skævheder, når studentermassen er mere heterogen? Denne viden er vigtig, da der er stor mangel på arbejdskraft særligt inden for de såkaldte velfærdsprofessioner samtidig med, at der er et relativt stort frafald på professionshøjskolerne på samlet set 29 pct. for alle professionsbacheloruddannelser (Danske Professionshøjskoler, 2023). Det er således væsentligt ikke blot at kortlægge viden om sammenhængen mellem social baggrund og frafald på professionshøjskolerne, men også afdække viden om, hvorvidt social baggrund har betydning for, hvordan de studerende oplever undervisningen og udvikles professionelt.

Artiklens formål er således at kortlægge den eksisterende viden om social ulighed på professionsbacheloruddannelser med henblik på at kunne besvare følgende forskningsspørgsmål: Hvilken betydning peger forskningslitteraturen på, at socio-økonomisk baggrund har for optaget på professionsbacheloruddannelser og for professionsbachelorstuderendes faglige udvikling og sociale trivsel, fastholdelse samt overgang til arbejde eller videreuddannelse? Fokus er på disse fire emner (optag, faglig udvikling og sociale trivsel, fastholdelse samt overgang til arbejde eller videreuddannelse), da de ikke blot vedrører indgang og afgang til professionsbacheloruddannelserne, men også kaster lys på den eksisterende viden om, hvad der sker undervejs i et uddannelsesforløb, herunder betydningen af socioøkonomisk baggrund for de studerendes faglige udvikling og sociale trivsel.

For at svare på forskningsspørgsmålet er der gennemført et *rapid review* af litteraturen på området. Reviewet er *rapid* i den forstand, at der pga. tids- og ressourcemæssige begrænsninger er foretaget en række bevidste genveje og afgrænsninger, som på den ene side fremskynder processen, men på den anden side også begrænser reviewets udsigelseskraft (Tricco et al., 2015; Wollscheid & Tripney, 2021). På baggrund af en systematisk søgnings- og screeningsproces er den udvalgte litteratur blevet kodet tematisk og syntetiseret inden for de fire temaer: optag, faglig udvikling og social trivsel, gennemførelse og frafald samt overgang til arbejdsmarkedet eller videreuddannelse. Kortlægningen viser, at social baggrund har betydning for særligt optag og overgang, mens litteraturen er mere tvetydig ift. trivsel og frafald. Dette rejser spørgsmål dels om behovet for mere forskning på området, dels om hvorledes den pædagogiske praksis bedst favner den socioøkonomiske heterogene gruppe af professionsbachelorstuderende.

Social baggrund og videregående uddannelse

I denne artikel er fokus på betydningen af professionsbachelorstuderendes socio-økonomiske baggrund for

ulighed i deres uddannelsesforløb. Socioøkonomisk ulighed forstås her som forskel i optag, forløb og/eller gennemførelse som følge af den studerendes socioøkonomiske baggrund. Med udgangspunkt i Pierre Bourdieus begreber om økonomisk og kulturel kapital afgrænses socioøkonomisk baggrund til at omhandle forældres uddannelsesniveau, indkomst og beskæftigelse.

Økonomisk kapital refererer til materielle ressourcer såsom penge, ejendom og økonomisk sikkerhed. Økonomisk kapital påvirker et individs mulighed for uddannelse og herigennem muligheder for social mobilitet (Bourdieu, 1995; Bourdieu & Passeron, 2006). I kvantitativ uddannelsesforskning bruges husstandsindkomsten oftest som en proxy for det økonomiske kapitalniveau i den studerendes barndomshjem, og netop indkomst indgår også som mål for socio-økonomisk status i flere af de inkluderede publikationer i dette review.

Kulturel kapital indbefatter formel uddannelse, men også den ikke-formelle viden og kulturelle referenceramme, individet besidder. Bourdieu udviklede begrebet som en måde at forstå, hvordan bl.a. viden, færdigheder og kulturel forståelse påvirker et individs position i samfundet. Kulturel kapital spiller en afgørende rolle i et individs evne til at navigere i sociale cirkler, opnå succes i uddannelse og senere på arbejdsmarkedet (Bourdieu, 1995; Bourdieu & Passeron, 2006). I kvantitativ uddannelsesforskning bruges forældres højeste opnåede uddannelsesniveau oftest som en proxy for det kulturelle kapitalniveau i den studerendes barndomshjem, og et flertal af reviewets inkluderede publikationer benytter forældres uddannelsesniveau som mål for socio-økonomisk status. I og med at højere uddannelse oftest giver højere løn, er kulturel og økonomisk kapital dog ofte forbundne, hvorfor nogle af de inkluderede studier i dette review også anvender begge mål.

I takt med at adgangen til videregående uddannelse er blevet udvidet, har forskningen i stigende grad beskæftiget sig med social uddannelsesmobilitet, dvs. hvorvidt børns uddannelsesniveau er forskelligt fra deres forældre. Oftest anvendes begrebet, social uddannelsesmobilitet, som betegnelse for ulighed mellem generationer, dvs. chancen for at påbegynde og gennemføre en uddannelse, der er på et højere niveau end ens forældre, når der tages højde for social baggrund (Mattsson & Munk, 2008; Thomsen & Andrade, 2023).

Begreberne vertikal og horisontal stratifikation bruges til at beskrive et individs uddannelsesmobilitet. Vertikal stratifikation vedrører individets mulighed for at uddanne sig på et højere niveau end sine forældre og opnå anderledes typer af positioner i samfundet. Horisontal stratifikation omhandler sammenhængen mellem socioøkonomisk baggrund og individets valg af fagligt felt at uddanne sig indenfor (Reimer & Thomsen, 2019). Her finder studier en sammenhæng mellem socioøkonomisk baggrund og valg af prestigefyldte universitetsuddannelser som medicin, jura og teologi (Georg & Bargel, 2017; Reimer & Thomsen, 2019).

Ifølge Bourdieu er unge fra hjem med høj socioøkonomisk status gennem deres opvækst blevet socialiseret til at ønske sig en videregående uddannelse, ligesom de har lært de kulturelle koder og normer, der knytter sig til de akademiske miljøer, at kende. Det betyder, at de gennem hele deres uddannelsesforløb vil have lettere ved at begå sig og dermed også vil have større sandsynlighed for at klare sig godt og opnå de nødvendige karaktergennemsnit til at komme ind på de eftertragtede videregående uddannelser (Bourdieu & Passeron, 2006; Mattsson & Munk, 2008). De er med Bourdieu og Wacquant's udtryk "som fisk i vandet", når de starter på universitetet (citeret i Reay et al., 2009: 1105). I modsætning til unge fra hjem med lav socioøkonomisk status mærker de ikke vægten af vandet, men begår sig hjemmevant i universitetets akademiske miljø. Omvendt har Reay m.fl. (2003, 2009, 2010) påvist, at universitetsstuderende med arbejderklassebaggrund føler sig fremmede og på usikker grund, også selvom de har et fagligt niveau til at klare sig godt.

Denne artikels hovederinde er som nævnt at undersøge, hvad der findes af viden om professionsbachelorstuderende fra hjem med lav socioøkonomisk status. Vi ønsker således at undersøge, om disse studerende i

højere grad føler sig som 'fisk i vandet' på professionshøjskolerne, end det er tilfældet på universitetet, eller om de også her oplever at være "strangers in paradise" (Reay et al., 2009).

Vi er bevidste om, at ulighed i uddannelse ikke kun er knyttet til socioøkonomisk status. Andre faktorer som køn, etnicitet, seksualitet, handicap eller alder kan også være kilder til ulighed. I forskningen om social ulighed er det velunderbygget, at disse forskellige sociale kategorier er sammenfiltrede, og at de ikke kan forstås løsrevet fra hinanden. Til at beskrive dette er *intersektionalitet* blevet et centralt begreb, som skildrer forskellige sociokulturelle kategoriers sammenhæng (Staunæs & Søndergaard, 2006). Det falder dog uden for denne artikels ramme at inkludere disse andre – og intersektionelle – former for ulighed ift. uddannelse.

Metode

Artiklen anvender metoden *rapid review* (Wollscheid & Tripney, 2021). Metoden følger fremgangsmåden for et systematisk review, men fremskynder processen ved at tage bevidste genveje og simplificere processen. Der er ingen faste skabeloner for et rapid review, hvorfor det er vigtigt at være transparente om, hvilke 'genveje' der er taget (Hamel et al., 2021; Tricco et al., 2015).

'Genvejene' foretaget i denne undersøgelse er følgende:

- Afgrænsning af emnet til kun at omhandle socioøkonomisk ulighed
- Afgrænsning af lande til kun at omhandle lande i Europa
- Afgrænsning af databaser til kun én dansk og to internationale
- Hurtigere screeningsproces.
- Hurtigere analyseproces ved ikke at vurdere kvaliteten af de inkluderede publikationer

I det følgende vil de enkelte faser i processen blive uddybet.

Søgestrategi

Der er søgt i databaserne ERIC, Academic Search Premier og Forskningsportalen.dk. De to førstnævnte er internationale databaser og er valgt, da de indeholder meget uddannelsesforskning. Sidstnævnte indeholder alle danske publikationer. Da professionshøjskoler er en dansk konstruktion, der ikke har en naturlig pendant i andre europæiske lande, har det været vigtigt for os at indfange en så stor del af den danske litteratur som muligt. Forskningsportalen.dk indeholder publiceret litteratur fra både de videregående uddannelsesinstitutioner og ministerielle institutioner samt forskningscentre fra 2011 og frem.

På ERIC og Academic Premier er søgetermerne kun skrevet på engelsk, hvorimod de også er skrevet på dansk på Forskningsportalen.dk. Søgningen er foregået med support fra en erfaren bibliotekar for at højne kvaliteten af søgningen.

Vi har anvendt følgende søgetermer til at indfange socioøkonomisk ulighed:

Dansk	Engelsk
"social ulighed" OR "social mobilitet" OR "social baggrund"	"social inequality" OR "social background" OR "non-traditional students" OR "vertical inequality" OR "social class inequality" OR "vertical stratification"

Table 1: Søgetermer for socialøkonomisk ulighed

Betegnelsen for professionsbacheloruddannelser varierer fra land til land, ligesom det også er forskelligt, hvilke uddannelser der betegnes som professionsbacheloruddannelser. Eksempelvis er læreruddannelsen en universitetsuddannelse i Finland, og pædagoguddannelsen er en erhvervsuddannelse i Tyskland. For at indfange denne variation har vi foretaget søgningen ad to omgange. Først med forskellige betegnelser for professionsbacheloruddannelser, dernæst med specifik benævnelse af de fire største professionsbacheloruddannelser (pædagog-, sygeplejerske-, lærer- og socialrådgiveruddannelsen). Følgende søgetermer er anvendt²:

	Dansk	Engelsk
Søgerunde 1	Professionsuddannelse* OR professionsbachelor* OR professionshøjskole*	"Professional education" OR "university college" OR college* OR "tertiary education" OR "further education"
Søgerunde 2	læreruddannelse* OR pædagoguddannelse* OR sygeplejerskeuddannelse* OR sygeplejeuddannelse* OR socialrådgiveruddannelse*	Teacher education" OR "pre- teacher education" OR "nursing education" OR "nurse education" OR "social work education"

Tabel 2: Søgetermer for professionsbacheloruddannelser

Der er anvendt limiters på ERIC og Academic Search Premier for at begrænse antallet af hits og for at gøre processen 'rapid' (Wollscheid & Tripney, 2021). Følgende limiters er anvendt:

Tidsafgrænsning	2000-2023
Geografi	Europa og europæiske lande
Sprog	Engelsk, dansk, svensk og norsk
Publikationstyper	Peer review

Tabel 3: Limiters i ERIC og Academic Search Premier

Tidsperioden, som der søges litteratur inden for, er begrænset til årene 2000-2023. Dette skyldes, at forløberne til de danske professionshøjskoler blev etableret i 2000. Her blev mellemlange videregående uddannelsesinstitutioner sammenlagt i Centre for videregående uddannelser, som efterfølgende blev omdannet til de nuværende professionshøjskoler i 2007.

Vi har valgt at afgrænse søgningen til europæiske lande. Dels for at begrænse antallet af hits, dels for bedre at kunne overføre resultaterne, da de europæiske uddannelsessystemer gennem EU's Bologna proces er relativt sammenlignelige (dog ikke ens). Herudover har vi valgt også at inkludere publikationer på norsk og svensk, da det norske og svenske uddannelsessystem har store ligheder med det danske. Endelig har vi valgt at afgrænse

² Bemærk at søgetermerne i tabel 1 og 2 er krydset i den anvendte søgestreng med "AND", dvs. artiklerne har skulle indeholde ét søgeord fra både tabel 1 og 2.

den internationale litteratur til peer-reviewede publikationer for at sikre kvalitet. Udover denne afgrænsning har der i screeningen ikke været fokus på kvaliteten af artikler af hensyn til en hurtigere proces.

Der er ikke anvendt limiters på Forskningsportalen.dk, da portalen kun går tilbage til 2011, og da vi også ønsker at indfange dansk, grå litteratur på området ud fra en formodning om, at vi vil kunne finde flere publikationer om de danske professionsbacheloruddannelser her. Søgningen i ovenstående databaser er derfor blevet suppleret med en håndholdt søgning – både ved at gennemgå litteraturlister i de inkluderede publikationer (sneboldsmetoden) samt ved systematisk at gennemgå publikationslister fra Danmarks Evalueringsinstitut EVA, VIVE, Tænketanken DEA, Tænketanken Kraka samt Tænketanken Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Screening

På baggrund af søgningen fik vi 1.240 hits fordelt på de tre databaser, hvoraf 133 var dubletter. I alt gik 1107 publikationer således videre til screeningsprocessen. Publikationerne blev først screenet på titel og abstract af de tre forfattere og to studentermedhjælpere i programmet Rayyan. Ved at være fem til screeningen blev processen hurtigere (Wollscheid & Tripney, 2021). For at sikre en ensartethed screenede vi først de samme otte publikationer, hvorefter vi diskuterede inklusionskriterierne. Derefter fordelte vi publikationer imellem os.

Følgende eksklusionskriterier er blevet anvendt i screeningsprocessen:

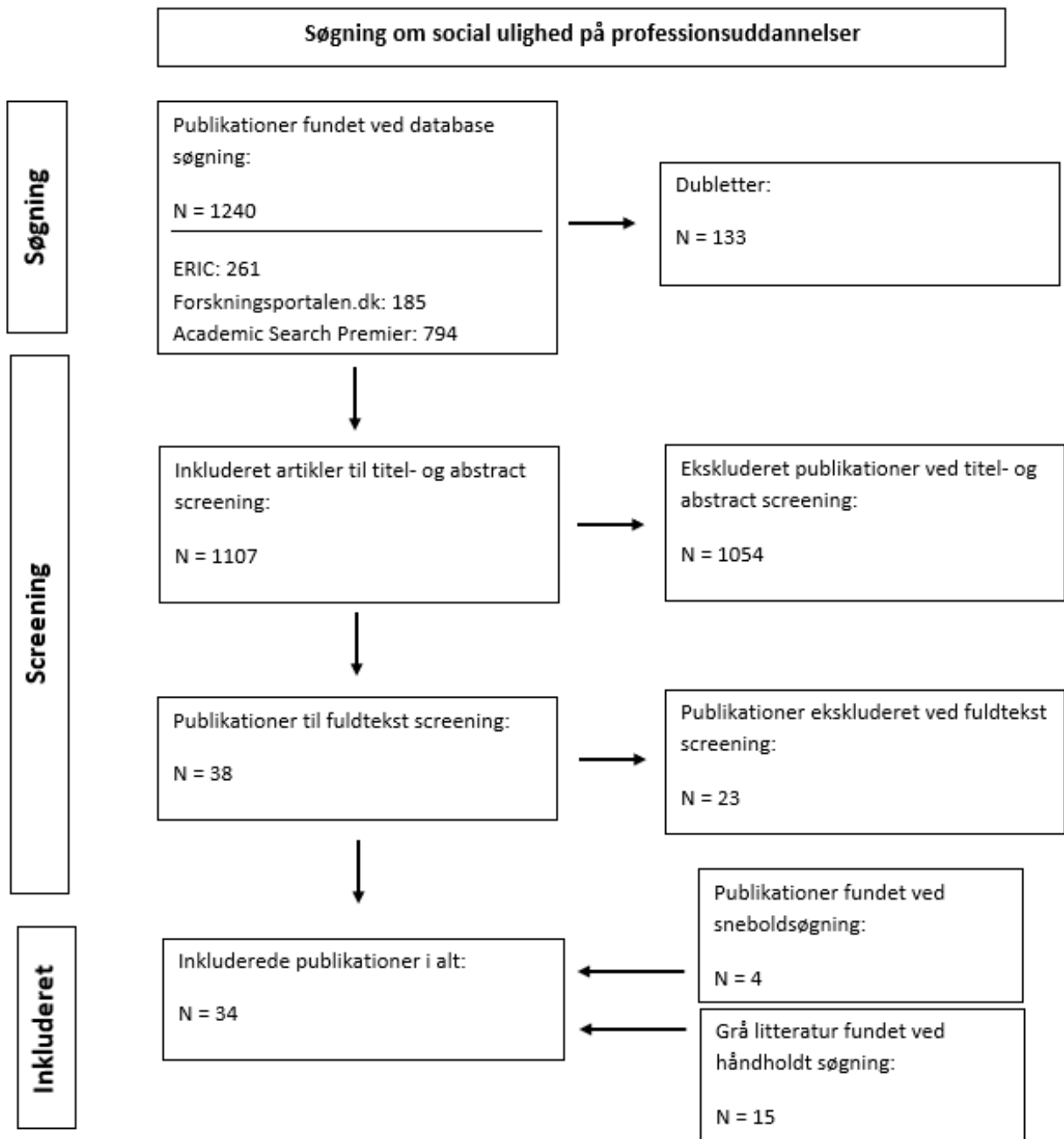
Kriterier	Eksklusion
Socio-økonomisk ulighed	Publikationer, der beskæftiger sig med andre typer af ulighed knyttet til fx alder, køn eller etnicitet.
Professionsbacheloruddannelser	Publikationer, der beskæftiger sig med videregående uddannelser uden specifikt fokus på professionsbacheloruddannelser. Publikationer, der slet ikke beskæftiger sig med uddannelse.
Tidsafgrænsning	Studier, der ligger før 2000
Geografi	Publikationer, der omhandler professionsbachelorlignende uddannelser uden for Europa.
Sprog	Andre sprog end dansk, engelsk, norsk og svensk

Tabel 4: Eksklusionskriterier

Publikationer, hvor der herskede tvivl, blev tjekket af en anden i gruppen og eventuelt læst i fuldtekst. Hvis publikationerne ikke kunne findes eller ikke havde abstract, blev de ekskluderet for at ikke at bruge tid på at finde dem.

Som resultat af den første screening blev 38 publikationer inkluderet til fuldtekstscreening. Fuldtekstscreeningen blev foretaget af de tre forfattere. I alt forblev 15 publikationer inkluderet, og 23 blev ekskluderet.

For at supplere den systematiske søgning anvendte vi som nævnt også håndholdt søgning i form af systematisk søgning efter litteratur ved relevante tænketanke og institutter. Dette resulterede i 15 yderligere publikationer. Herudover har vi afsøgt litteraturlisten i de inkluderede publikationer for anden relevant litteratur, hvilket har resulteret i yderligere fire publikationer. Det endelige antal af publikationer er således 34 (se flowdiagram i Figur 1).

Figur 1: Flowdiagram

Analyse

Målet med datasyntesen var at kortlægge den eksisterende viden om betydningen af socioøkonomisk baggrund for professionsbachelorstuderendes uddannelsesforløb. De inkluderede publikationer er derfor blevet kategoriseret kronologisk med udgangspunkt i et uddannelsesforløb: 1) optag (hvem bliver optaget på en professionsbacheloruddannelse?), 2) faglig udvikling og social trivsel (hvordan klarer de studerende sig på studiet?), 3) gennemførelse og frafald (hvem gennemfører og hvem falder fra undervejs?) og 4) overgang til arbejdsmarkedet og videreuddannelse (hvordan klarer de studerende overgangen til arbejdsmarkedet?; hvem

vælger at læse videre?).

Resultater

Som beskrevet oven for resulterede søge- og screeningsprocessen i inklusionen af 34 publikationer omhandlende social ulighed på professionsbacheloruddannelser. De inkluderede studier dækker over 13 internationale og 21 danske publikationer. 18 publikationer kan betegnes som forskningsartikler og 16 som grå litteratur, hvoraf 15 er danske rapporter og 1 enkelt er svensk. Det vil sige, at størstedelen af den inkluderede, danske litteratur udgøres af grå litteratur (15 publikationer ud af 21).

Nedenstående tabel viser fordelingen af publikationerne inden for de fire kategorier. To af publikationerne omhandler flere emner, hvorfor disse indgår i flere af kategorierne (DEA, 2022; Carlhed, 2017).

	Antal publikationer
Optag	17
Faglig udvikling og social trivsel	8
Gennemførelse og frafald	8
Overgang til arbejdsliv og videreuddannelse	6

Tabel 5: Kategorisering af publikationer

Optag

Kategorien indeholder publikationer omhandlende *hvem*, der optages på professionsbacheloruddannelserne. Det er den største kategori med 17 publikationer i alt, hvilket afspejler den relativt store mængde forskning, der beskæftiger sig med optaget på videregående uddannelser. Seks publikationer er internationale, og 11 publikationer er danske (se oversigt i tabel 6). Med én enkelt undtagelse er alle publikationerne kvantitative studier.

Danske studier	Internationale studier
Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2022; Danmarks Evalueringsinstitut, 2015a, 2015b; Danske Professionshøjskoler, 2023; Esmer et al., 2017; Frederiksen, 2021; Olesen, 2011; Olesen & Sommer Harrits, 2012; Thomsen et al., 2013; Tænketanken DEA, 2022, 2023.	Carlhed, 2017; Georg & Bargel, 2017; Petersen & Lundin, 2007; Teixeira et al., 2022; Tieben & Wolbers, 2010; Troiano et al., 2021.

Tabel 6: Inkluderede studier, der omhandler optag på professionsbacheloruddannelser

Fælles for de internationale publikationer er en påvisning af social selektion i det videregående uddannelses-system. På tværs af lande og forskellige uddannelsessystemer er der markant flere studerende fra hjem med lav socioøkonomisk status på professionsbacheloruddannelser sammenlignet med universitetsuddannelser (Carlhed, 2017; Georg & Bargel, 2017; Petersen & Lundin, 2007; Teixeira et al., 2022; Tieben & Wolbers, 2010; Troiano et al., 2021). Tendensen holder også, når der kontrolleres for karakterer fra ungdomsuddannelse (Georg & Bargel, 2017; Tieben & Wolbers, 2010; Troiano et al., 2021).

Samme fund ses i de danske publikationer. Tendensen holder, uanset hvilket mål for socio-økonomisk status, der anvendes – om det er forældres uddannelsesniveau (Danmarks Evalueringsinstitut, 2015a; Danske Professionshøjskoler, 2022; Olesen & Sommer Harrits, 2012), indkomstniveau (Danmarks Evalueringsinstitut, 2015b; Tænketanken DEA, 2022, 2023), eller beskæftigelse (Frederiksen, 2021; Olesen & Sommer Harrits, 2012). Hvor andelen af studerende med forældre uden en videregående uddannelse generelt har været svagt faldende siden 2000, gælder det ikke andelen af studerende fra lavindkomsthjem. Her er andelen steget med fem procentpoint siden 2008, og studerende fra lavindkomsthjem udgjorde i 2019 således 27 pct. af optaget på professionshøjskolerne (mod knap 17 pct. på universiteterne) (Tænketanken DEA, 2022).

Ydermere viser Olesen & Harrits (2012), at der generelt har været færre økonomiske og kulturelle ressourcer til stede under opvæksten for professionsbachelorstuderende sammenlignet med universitetsstuderende, ligesom de også i mindre grad modtager økonomisk støtte hjemmefra under deres uddannelse. Dette gælder særligt studerende på socialrådgiveruddannelsen, ergoterapeutuddannelsen og pædagoguddannelsen (Olesen, 2011; Olesen & Sommer Harrits, 2012). Flere af publikationerne peger endvidere på, at professionsbachelorstuderende generelt er en meget heterogen gruppe, hvor flere er ikke-traditionelle studerende i mere end én forstand. De studerende er generelt ældre end på de øvrige videregående uddannelser, der er flere kvinder, flere med anden etnisk baggrund end dansk, ligesom der er flere med erhvervsfaglig baggrund (Danske Professionshøjskoler, 2023; Olesen & Sommer Harrits, 2012; Tænketanken DEA, 2022; Thomsen et al., 2013).

Social baggrund slår ikke kun igennem vertikalt, men også horisontalt. Thomsen et al. (2013) har undersøgt de fire største professionsbacheloruddannelser og finder en vis grad af social selektion. Læreruddannelsen er den mest selektive, dvs. sandsynligheden for at studere eller have fuldført læreruddannelsen er større for unge med højtuddannede forældre end unge med lavtuddannede forældre. Pædagoguddannelsen er omvendt den mindst selektive – faktisk i en sådan grad, at der er omvendt chanceulighed, dvs. at unge med lavtuddannede forældre har større sandsynlighed for at studere en pædagoguddannelse end unge med højtuddannede forældre (Thomsen et al., 2013). Vi ved dog meget lidt om forekomsten af social selektivitet på de øvrige professionsbacheloruddannelser. Af Olesen & Harrits' (2012) studie kan vi se, at andelen af studerende, der har fædre med en lang videregående uddannelse, varierer fra fem pct. (bygningingeniøruddannelsen) til 23 pct. (psykomotorikuddannelsen). Men det fremgår ikke, hvorvidt forskellene mellem uddannelserne er statistisk signifikante, ligesom enkelte af opgørelserne bygger på meget små datasæt.

Kigger vi på kategoriens eneste kvalitative studie (Esmer et al., 2017), beskæftiger det sig med betydningen af social baggrund for lærerstuderendes valg af læreruddannelsen i et såkaldt udkantsområde af Danmark. Studiet finder, at studerende med lavtuddannede forældre er mere knyttet til lokalområdet end studerende med højtuddannede forældre, og at det for dem har stor betydning, at de kan tage en uddannelse i deres lokalområde. Deres ønske om at læse til lærer er i høj grad instrumentelt, det handler om at få en uddannelse, hvor de ved, at de efterfølgende kan finde beskæftigelse i lokalområdet (Esmer et al., 2017). Ifølge forfatterne peger studiet på, at geografien således kan have stor betydning for valget af uddannelse for unge fra lavtuddannede hjem, og at geografisk spredning af uddannelsesinstitutioner derfor er vigtig for social mobilitet. Et fund, der også afspejles i en kortlægning af fordelingen af studerende på de danske professionshøjskoler. Kortlægningen viste, at professionshøjskolerne i yderområder havde en større andel af studerende med faglærte forældre sammenlignet med hovedstadsinstitutionerne (Danmarks Evalueringsinstitut, 2015b).

Samlet set peger gennemgangen af den fundne litteratur på, at den sociale mobilitet på professionshøjskolerne på den ene side er øget i form af, at flere unge fra hjem med lav socioøkonomisk status får en videregående uddannelse, men samtidig fastholdes den sociale segregation, i og med at der er stor forskel på, hvem der læser

hvad. Hvor unge med lavtuddannede forældre bevæger sig opad i uddannelsessystemet over tid, ses den modsatte bevægelse ikke blandt unge med højtuddannede forældre. De følger i høj grad det akademiske spor fra deres forældre og er således også i mindre grad at finde på professionshøjskolerne. Samtidig er der en tendens til, at velfærdsuddannelserne bliver mindre attraktive for de unge, hvis forældre selv har en velfærdsuddannelse. Ifølge tal fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2022) havde 27 pct. af de studerende, der startede på en af de fire velfærdsuddannelser i 2010, mindst en velfærdsuddannet forælder, hvor tallet i 2020 blot var 22 pct. Flere af publikationerne peger derfor på, at den store andel af hhv. studerende med lavtuddannede forældre og fra lavindkomsthjem påvirker uddannelsernes sociale status negativt (Frederiksen, 2021; Petersen & Lundin, 2007).

Faglig udvikling og social trivsel

Denne kategori er baseret på otte publikationer. Publikationerne kan opdeles ift. fokus på enten faglighed eller trivsel, en enkelt har fokus på begge dele (se Tabel 7). Tre af publikationerne er ældre engelske artikler, fire er danske og én er svensk.

Faglighed	Trivsel
Bamber & Tett, 2000; Carlhed, 2017; T. P. Jensen & Haselmann, 2010; Steensen, 2011; Tænketanken DEA, 2022.	Bamber & Tett, 2000; Field & Morgan-Klein, 2013; T. P. Jensen et al., 2008; Reay, 2003.

Tabel 7: Inkluderede studier, der omhandler faglighed og trivsel

Kigger vi først på faglighed i form af karakterer, viser en rapport fra DEA (2022), at der ikke er en sammenhæng mellem andelen af studerende, der kommer fra hjem med de 25 pct. laveste forældreindkomster og professionsbacheloruddannelsernes samlede karaktergennemsnit det første studieår. Hvor andelen af studerende fra lavindkomsthjem har betydning for det samlede karaktergennemsnit for årgangen på universitetet, er dette ikke tilfældet på professionsbacheloruddannelserne. Ifølge DEA indikerer dette, at det i højere grad er den relativt store andel af studerende med lave karakterer fra ungdomsuddannelser på professionshøjskolerne, der påvirker det samlede karakterniveau, end det er de studerendes økonomiske baggrund (Tænketanken DEA, 2022).

Carlhed (2017) sammenligner studerendes uddannelsesbaner for hhv. professionsbacheloruddannelser og universitetsuddannelser. Hun viser, at sygeplejerske- og socialrådgiverstuderende med lavtuddannede forældre er mere målorienterede end universitetsstuderende med højtuddannede forældre. Disse studerende holder færre pauser i løbet af uddannelsen og er mere effektive ift. at bestå flere ECTS-point hurtigt.

Enkelte af studierne interesser sig for betydning af social baggrund for udvikling af professionsfaglighed. Her er resultaterne dog mere tvetydige. En dansk spørgeundersøgelse fra 2010 finder, at der ikke er en statistisk sammenhæng mellem forældres uddannelsesniveau og 2. semester studerendes oplevelse af teori-praksis sammenhænge (T. P. Jensen & Haselmann, 2010). Omvendt finder et engelsk studie fra 2000 (Bamber & Tett, 2000), der har fokus på såkaldt ikke-traditionelle studerende (bl.a. studerende med lavtuddannede forældre og studerende med anden etnisk baggrund end majoriteten), at disse har en anden tilgang til og forståelse af teori end traditionelle studerende. I en kvalitativ undersøgelse følger forskerne 18 førstegenerationsstuderende, der påbegynder en uddannelse i Community Education i England. Deres analyser viser, at de studerende forstår teori som noget instrumentelt, og at det volder dem problemer i undervisningen, at teorien har en anden og

mere abstrakt funktion, end de forventer. Derudover er der også flere af de fulgte studerende, som udtrykker modstand mod at skulle overtage en professionel identitet. De har et instrumentelt ønske om at få en kvalifikationsgrad, men har sværere ved at tage den professionelle identitet på sig og derved distancere sig fra de borgere, som de skal betjene (Bamber & Tett, 2000).

Et dansk studie finder ydermere, at socioøkonomisk baggrund også kan have betydning for, hvilke professionelle værdier de studerende finder er vigtigst. I en undersøgelse af lærerstuderendes pædagogiske udsyn, viser Steensen (2011), at lærerstuderende med lavtuddannede forældre mener, at faglighed og karakterer er vigtigst, hvor lærerstuderende med højtuddannede forældre mener, at projektpædagogik og elevmedbestemmelse er vigtigere.

Fire af publikationerne har fokus på betydningen af socioøkonomisk baggrund for social trivsel. Vi ved fra forskning på universitetsområdet, at studerende med lavtuddannede forældre i højere grad kan føle sig fremmede på universitetet (Reay et al., 2009). Denne sammenhæng genfindes i et dansk studie af Jensen et al. (2008), som viser, at professionsbachelorstuderende med lavtuddannede forældre har større sandsynlighed for ikke at føle sig som en del af fællesskabet på studiet. Studiet er kvantitativt og belyser således ikke, hvorfor det forholder sig sådan. De inkluderede engelske studier kan måske give et svar herpå. Bamber & Tett (2000) finder, at de studerende ikke føler sig berettigede til at læse en bachelor, hvilket betyder, at de møder ind på studiet med en følelse af ikke at høre til. Ligeledes finder Field & Morgan-Klein (2013) i en interviewundersøgelse med en række førstegenerationsstuderende, at de studerende oplever kulturel og social distance fra deres omgangskreds, hvilket øger følelsen af ikke at høre til nogen steder. Dog finder Reay (2003) i et andet engelsk studie, at de nye videregående uddannelsesinstitutioner, der blev oprettet som led i en reform i 1992, og som har et mere bredt sigte end de klassiske, prestigefyldte engelske universiteter, opleves som mere imødekommende institutioner med en undervisning, som de studerende med lavtuddannede forældre bedre kan se sig selv i.

Samlet set peger publikationerne på, at socioøkonomisk baggrund ikke har betydning for professionsbachelorstuderendes karakterer det første år, men at socioøkonomisk baggrund kan påvirke de studerendes deltagelsesbaner, professionsfaglige udvikling samt sociale trivsel.

Gennemførelse og frafald

Kategorien om frafald og gennemførelse inkluderer otte publikationer. Som det fremgår af Tabel 8, undersøger syv af publikationerne frafaldssandsynligheden for professionsbachelorstuderende, og en enkelt kigger på de studerendes egne frafaldsforventninger tidligt i studiet (K. B. Jensen et al., 2010).

Frafaldsforventninger	Frafaldssandsynlighed
K. B. Jensen et al., 2010.	Carlhed, 2017; Danmarks Evalueringsinstitut, 2013; Helland & Hovdhaugen, 2022; Tænketanken DEA, 2020, 2021, 2022; Universitetskanslersåmbetet, 2013.

Tabel 8: Inkluderede studier, der omhandler frafaldsforventninger og frafaldssandsynlighed

Kigger vi først på frafaldsforventninger, viser undersøgelsen af K. B. Jensen et al. (2010), at der ikke er et entydigt mønster mellem professionsbachelorstuderendes frafaldssandsynlighed og deres forældres uddannelsesniveau, ud over at studerende, hvis forældre har grundskole som højeste fuldførte uddannelse, generelt angiver at have en højere frafaldssandsynlighed end andre studerende.

Kigger vi dernæst på betydningen af socioøkonomisk baggrund for den reelle sandsynlighed for at falde fra en professionsbacheloruddannelse, er resultaterne en smule tvetydige, særligt når det gælder sammenhængen mellem frafald og forældres uddannelsesniveau. I en svensk undersøgelse finder Carlhed (2017) en sammenhæng mellem frafald og forældres uddannelsesniveau. Således har unge med lavtuddannede forældre større sandsynlighed for at falde fra deres uddannelse end unge med højtuddannede forældre. Dette resultat genfindes ikke i et andet svensk studie fra 2013, hvor fire mellemlange videregående uddannelser indgår (hhv. ingeniøruddannelsen, fysioterapeutuddannelsen, sygeplejerskeuddannelsen og socialrådgiveruddannelsen). Dette studie viser omvendt, at forældres uddannelsesniveau har meget lille betydning for gennemførelse (Universitetskanslersämbetet, 2013). Ligeledes viser en norsk undersøgelse (Helland & Hovdhaugen, 2022), at forældrenes uddannelsesniveau har mindre betydning for frafald på professionsbacheloruddannelser, end det ifølge forskningen er tilfældet på universiteterne. Undersøgelsen finder en statistisk sammenhæng mellem forældres uddannelsesniveau og frafald på læreruddannelsen, men ikke på sygeplejerske-, pædagog- eller socialrådgiveruddannelsen. Forfatterne forklarer den mindre betydning af socioøkonomisk baggrund for frafald på professionshøjskolerne med, at de studerende fra lavtuddannede hjem generelt udgør en større majoritet på professionshøjskolerne og måske dermed oplever højere grad af tilknytning, ligesom undervisningen er mere praksisrettet og mindre akademisk end på universiteterne (Helland & Hovdhaugen, 2022). Endelig finder også en dansk undersøgelse fra 2013 af frafald på læreruddannelsen, at forældres uddannelsesniveau og indkomst ingen signifikant betydning har for frafaldsrisikoen (Danmarks Evalueringsinstitut, 2013).

Et lidt mere entydigt billede viser sig dog, når indkomst anvendes som mål for socioøkonomisk baggrund. To nyere studier af Tænketanken DEA peger på, at professionsbachelorstuderende fra lavindkomsthjem har betydeligt større risiko for at afbryde deres studie end studerende fra højindkomsthjem (Tænketanken DEA, 2020, 2022). Blandt professionsbachelorstuderende fra lavindkomsthjem og med laveste gymnasiekarakterer fuldfører 59 pct., mens tallet er 66 pct. for studerende med lave karakterer men fra højindkomsthjem. For studerende med de højeste karakterer fuldfører 72 pct. fra lavindkomsthjem og 77 pct. fra højindkomsthjem. Der er således en markant forskel på studerende fra lav- og højindkomsthjem uanset karakterniveau, omend forskellen er størst blandt de studerende med lave gymnasiekarakterer (Tænketanken DEA, 2020).

I en sammenlignende undersøgelse af udvalgte uddannelsers evne til at løfte studerende fra lavindkomsthjem viser Tænketanken DEA (2021), at der er store forskelle på tværs af professionsbacheloruddannelserne. Således er særligt pædagog-, men også socialrådgiveruddannelserne, dygtige til at løfte de studerende, som her klarer sig bedre end forventet givet studentermassen. Men undersøgelsen viser også, at der er store forskelle *inden for* uddannelserne, særligt på læreruddannelsen, hvor der er 30 procentpoint forskel på løfteevnen mellem "top" og "bund" institutioner.

Endelig finder Tænketanken DEA i et studie fra 2022, at frafaldsrisikoen er øget både for studerende fra lavindkomsthjem, men også for øvrige studerende, når der er en stor andel af studerende fra lavindkomsthjem (Tænketanken DEA, 2022). Undersøgelsen viser, at uddannelsesinstitutionerne er udfordret på både at fastholde studerende fra lavindkomsthjem, studerende med lave karakterer fra ungdomsuddannelse samt studerende med høje karakterer fra ungdomsuddannelse.

Publikationerne peger således i forskellige retninger ift. betydningen af social baggrund for de professionsbachelorstuderendes frafald og gennemførelse. Hvor de norske og svenske studier i mindre udstrækning finder en sammenhæng, peger særligt Tænketanken DEAs nyere, danske undersøgelser på, at forældres indkomstniveau har en stærk sammenhæng med frafald.

Overgang til arbejdsmarkedet og videreuddannelse

Denne kategori er baseret på seks publikationer, hvoraf fire er danske rapporter, og to er internationale videnskabelige artikler. Dette vidner igen om, at den danske forskningslitteratur om social ulighed på professionsbacheloruddannelser er yderst sparsom. Kategorien kan inddeles i publikationer med fokus på hhv. overgangen til arbejdsmarkedet og til videreuddannelse i form af kandidatuddannelse (se Tabel 9).

Overgang til arbejde	Overgang til kandidatuddannelse
Okay-Somerville et al., 2022; Pilegaard Jensen & Haselmann, 2012; Tænketanken DEA, 2019, 2022.	Danmarks Evalueringsinstitut, 2020; Reimer & Schwabe, 2023.

Tabel 9: Inkluderede studier, der omhandler overgang til arbejdsmarkedet og kandidatuddannelse

Fire af publikationerne har fokus på overgangen fra professionsbacheloruddannelser til arbejdsmarkedet. Jensen & Haselmann (2012) undersøger sammenhængen mellem social baggrund og de nyuddannede professionsbachelors beskæftigelse inden for deres primære brancher. Undersøgelsen sammenligner overgangen til arbejdsmarkedet for nyuddannede pædagoger, lærere, sygeplejersker og bygningskonstruktører. Forfatterne finder ikke, at der er en statistisk sammenhæng mellem forældres uddannelsesniveau og beskæftigelse inden for professionens primære brancher. Dette peger på, at der ikke er en socioøkonomisk forklaring på, hvorfor nogle professionsbachelor vælger at finde arbejde inden for professionen og andre uden for professionen.

Ligeledes finder Tænketanken DEA (2022) ingen sammenhæng mellem andelen af studerende fra lavindkomsthjem og den gennemsnitlige løn efter uddannelse. Det betyder med andre ord, at lønnen ikke påvirkes negativt på uddannelser med store andele af studerende fra lavindkomsthjem. I en anden analyse (Tænketanken DEA, 2019) undersøger Tænketanken de videregående uddannelsers økonomiske løfteevne, dvs. hvorvidt uddannelser formår at løfte unge fra lavindkomstgruppen op i højindkomstgruppen. Undersøgelsen sonderer mellem korte, mellemlange og lange videregående uddannelser, hvor professionsbacheloruddannelser hører hjemme i de mellemlange videregående uddannelser. Helt overordnet viser undersøgelsen, at mellemlange videregående uddannelser løfter unge mindst indkomstmæssigt uanset forældres indkomstniveau. De mellemlange videregående uddannelser har således den laveste økonomiske mobilitetsrate (Tænketanken DEA, 2019).

Desuden viser Okay-Somerville et al. (2022), at der er betydelige forskelle på de studerendes arbejdsmarkedsforventninger, men at disse primært skyldes forskelle i institutioner og ikke social baggrund. Studerende fra post-1992 universiteterne i England (som også inkluderer professionsbacheloruddannelser) har lavere forventninger til arbejdsmarkedet. De er mere tilbøjelige til "bare" at forvente et hvilket som helst job i modsætning til at finde et "godt" job. Forfatterne pointerer dog, at dette kan være en effekt af social baggrund, men at datagrundlaget ikke muliggør en sådan undersøgelse.

Endelig har to af publikationerne fokus på overgangen til kandidatuddannelser. Det er i dansk kontekst ikke undersøgt, om der er en social skævhed i andelen af professionsbachelor, der efterfølgende tager en kandidatuddannelse. Danmarks Evalueringsinstitut (2020) har spurgt kommende professionsbachelorstuderende, om de forventer at gennemføre en kandidatuddannelse. Undersøgelsen viser, at 28 pct. forventer at tage en kandidatuddannelse efterfølgende, og at andelen er højere blandt studerende med højtuddannede forældre. Derudover undersøges det også, om der er en sammenhæng mellem gymnasialt karaktergennemsnit, forældres uddannelsesniveau og forventning til kandidatuddannelse. Her er resultaterne desværre ikke opgjort

for professionsbacheloruddannelserne specifikt, men gengives sammenlagt for både professionsbacheloruddannelser og erhvervsakademiuddannelser. Ikke desto mindre viser undersøgelsen, at kommende studerende med højtuddannede forældre og lave karakterer i højere grad forventer at opnå en lang videregående uddannelse end unge med lavtuddannede forældre og lave karakterer. Undersøgelsen peger således på, at kommende studerende på professionshøjskolerne ikke kun ser deres uddannelse som en adgang til et professionsrettet job, men også som en adgang til en kandidatuddannelse, og at dette er påvirket af deres forældres uddannelsesniveau (Danmarks Evalueringsinstitut, 2020). Reimer & Schwabe (2023) viser, at den samme tendens går igen i Tyskland, hvor en lavere andel af studerende fra professionsbacheloruddannelser (University of Applied Sciences) søger ind på en kandidatuddannelse, selvom de har karaktererne hertil. Men de studerende, som vælger at læse videre, har i højere grad højtuddannede forældre end de, der ikke vælger at læse videre.

Samlet viser publikationerne i denne kategori, at professionsbachelorstuderende med lavtuddannede forældre i mindre grad søger ind på en kandidatuddannelse, men at der ikke er betydelige sociale forskelle i overgangen til arbejdsmarkedet inden for professionsbacheloruddannelserne. Dog er den økonomiske løfteevne generelt svag for professionsbacheloruddannelserne, og kun et fåtal af uddannelserne løfter de studerende fra lavindkomst til højindkomst.

Diskussion

De inkluderede studier viser med alt tydelighed, at social ulighed på professionshøjskoler er et komplekst fænomen. Flere studerende er dobbeltudfordrede i den forstand, at de både kommer fra hjem med lav socioøkonomisk status, og at deres faglige studieforudsætninger er lave. Endnu mere komplekst blive det, når vi inddrager betydningen af andre baggrundsfaktorer som fx køn, etnicitet eller alder. Eksempelvis viser Danmarks Evalueringsinstitut (2013), at køn, alder og etnicitet har statistisk signifikant betydning for frafaldsrisikoen på læreruddannelsen, mens forældres uddannelsesniveau og indkomst ikke har det.

I forskningen om social ulighed er det velunderbygget, at forskellige sociokulturelle kategorier som køn, etnicitet, klasse, seksualitet, alder og handicap er gensidigt konstituerende (Staunæs & Søndergaard, 2006). Dette intersektionelle perspektiv anlægges også i enkelte af de inkluderede artikler. Fx anlægges Reay et al. (2003) et intersektionelt perspektiv på arbejdsklassekvinders oplevelse af videregående uddannelse og finder, at socioøkonomisk baggrund, alder og køn tilsammen konstituerer kvindernes oplevelser som førstegenerationsstuderende.

På professionsbacheloruddannelserne er det særligt aktuelt at have et intersektionelt fokus, da studentermassen er meget heterogen. Navnlig er alder, køn og etnicitet 'kategorier', som kan medtænkes i fremtidige undersøgelser af social ulighed, da professionshøjskolerne som tidligere nævnt har flere ældre studerende end universiteterne, højere grad af etnisk diversitet samt en meget skæv kønsfordeling på nogle uddannelser (Danske Professionshøjskoler, 2023). Intersektionalitet er således et begreb, der med fordel kan inddrages i den fremadrettede forskning vedrørende social ulighed på professionsbacheloruddannelser.

Den sociale heterogenitet på professionshøjskolerne stiller også store krav til uddannelserne og underviserne, der skal favne og inkludere studerende med meget forskellige forudsætninger og behov. Undervisningen på professionshøjskolerne er kendetegnet ved mange forskellige former for undervisningsaktiviteter, hvilket udmønter sig i flere forskellige krav og koder, som de studerende skal honorere. De studerende skal fx både kunne følge forelæsninger koncentreret, være aktivt deltagende i klasseundervisningen samt indgå aktivt og selvstændigt i studiegrupper. Alt sammen vigtige læringsaktiviteter på en videregående uddannelse, men

samtidigt også aktiviteter, som kræver meget forskellige kompetencer, og som forudsætter en studerende, der let kan navigere mellem disse forskellige roller. Underviserens "implicitte studerende" er således afgørende for, hvordan de studerende oplever at passe ind (Ulriksen, 2004). Begrebet "implicitte studerende" refererer til den adfærd, studiepraksis og studieforståelse, som forudsættes blandt underviserne og i de studerendes relation til hinanden. Den implicitte studerende er de usynlige forventninger og krav til de studerende, som former uddannelsernes inklusions- og eksklusionspraksisser. På professionsbacheloruddannelserne kan den relativt heterogene studentermasse resultere i, at der blandt underviserne opstår forskellige typer af implicitte studerende. På den ene side er der de dygtige studerende, som man forventer kan navigere i og mestre de forskellige former for undervisningsaktiviteter. På den anden side er der de svage studerende, som måske mødes med lavere forventninger og krav, hvilket kan få en negativ betydning for læringsmiljøet. Dette dilemma påpeges også af flere uddannelsesledere i en interviewundersøgelse, som Tænk tanken DEA (2022) har gennemført. Ifølge uddannelseslederne kan gruppen af studerende med svage studieforudsætninger lede til øget stilladsering og færre faglige udfordringer generelt, hvilket kan demotivere de studerende med gode studieforudsætninger. Dette kan være en forklaring på det relativt høje frafald på de uddannelser, som har en stor andel af studerende med lave gymnasiekarakterer og fra lavindkomsthjem, hvor det både er de studerende med stærke studieforudsætninger og de studerende med svage studieforudsætninger, der falder fra (Tænk tanken DEA, 2022).

Den heterogene studentermasse er således en pædagogisk udfordring, som kræver den rette balance mellem at tilbyde faglig hjælp og "kodeknækning" til dem, der har brug for det, uden samtidig at stereotypisere og stigmatisere. Der er således brug for endnu mere viden om, hvordan forskellige sociale grupper af studerende oplever det at være studerende på en professionshøjskole, så underviserne kan møde de studerende, der hvor de studerende er.

Begrænsninger

Der er flere begrænsninger knyttet til reviewets resultater. For det første er der med beslutningen om at lave et rapid review en øget risiko for at have overset relevant litteratur. Dette gælder både ift. søgeprocessen, som vi har afgrænset ift. søgedatabaser og geografi. Det gælder også ift. screeningsprocessen, hvor studier, der ikke var umiddelbart tilgængelige, blev ekskluderet.

For det andet kan vi se af vores kortlægning af litteraturen, at den grå litteratur fylder størstedelen af de danske publikationer på området. Det kunne derfor have været yderst relevant også at have systematisk afsøgt lignende grå litteratur i de øvrige nordiske lande samt fra europæiske tænketanke og uddannelsesorganisationer.

For det tredje er professionshøjskoler og professionsbacheloruddannelser en dansk konstruktion, der ikke nødvendigvis har en naturlig pendant i andre europæiske lande, hvilket besværliggør en systematisk søgning af relevant litteratur. Denne forskel i uddannelsessystemer viser sig bl.a. i form af navneforvirring, ift. hvordan tilsvarende professionsbacheloruddannelser benævnes på engelsk, men også ift., hvor de forskellige uddannelser er placeret i systemet. Vi har forsøgt at overkomme denne udfordring ved at søge på de fire specifikke velfærdsuddannelser, men dette bidrager samtidig til det skæve fokus på netop disse uddannelser i analyserne.

Endelig giver det relativt lave antal inkluderede publikationer og de til tider modstridende fund anledning til forsigtighed, når konklusionen skal drages. Særligt skal der udvises forsigtighed ift. at overføre inkluderede studiers resultater til nutidig, dansk kontekst. Dette gælder særligt de internationale studier, hvoraf flere enten er knap tyve år gamle og/eller tager afsæt i et uddannelsessystem, der er forskelligt fra det danske. Der er

således et stort behov for nye, danske forskningsstudier, der kan opdatere og yderligere belyse betydningen af social ulighed på professionsbacheloruddannelserne.

Konklusion

Denne artikels formål var at kortlægge den eksisterende viden om social ulighed på professionsbacheloruddannelserne. Kortlægningen viser, at den sociale selektion ift. optag på videregående uddannelse både er velbelyst og klar. Således beskæftigede halvdelen af de inkluderede studier sig med optaget på professionsbacheloruddannelser. Konklusionen på tværs af disse studier var entydig: På tværs af lande og forskellige uddannelsessystemer er der markant flere studerende fra hjem med lav socioøkonomisk status på professionsbacheloruddannelser sammenlignet med studerende på universitetet.

Kortlægningen viser dog også, at der mangler viden om, hvordan studerende fra hjem med lav socio-økonomisk status klarer sig, når de først er optaget på en professionsbacheloruddannelse. Her er antallet af studier ikke blot få, men resultaterne er også mere tvetydige. De studerendes uddannelsesforløb udgør med andre ord en black box, og vi ved ikke meget om, hvordan disse studerende oplever at læse på en professionsbacheloruddannelse – det være sig både fagligt og socialt – ligesom vi heller ikke ved meget om, hvordan de oplever mødet med professionen og den professionelle praksis. Tilsvarende har vi meget begrænset viden om, hvilken betydning social baggrund har for de studerendes sandsynlighed for at gennemføre en professionsbacheloruddannelse. Hvor de norske og svenske studier i mindre udstrækning finder en sammenhæng, ses et andet mønster i de nyere, danske studier. Her peges der på, at studerende fra lavindkomsthjem har signifikant større risiko for at falde fra en professionsbacheloruddannelse sammenlignet med studerende fra højindkomsthjem, og at dette særligt gælder studerende, der har lave gymnasie karakterer.

Endelig viser kortlægningen, at forskningen også er sparsom, når det gælder professionsbachelorstuderendes overgang til arbejdsmarkedet og videreuddannelse. Den inkluderede danske litteratur på området udgøres udelukkende af grå litteratur. Ikke desto mindre peger kortlægningen på, at professionsbachelorstuderende med lavtuddannede forældre i mindre grad forventer at søge ind på en kandidatuddannelse sammenlignet med studerende med højtuddannede forældre. Omvendt finder studierne ikke, at der er betydelige sociale forskelle i overgangen til arbejdsmarkedet inden for professionsbacheloruddannelserne, hverken ift. løn eller beskæftigelse inden for primære professionsbrancher.

Referencer

- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. (2022). *Tilgang til velfærdsuddannelserne fordelt på bopæl og forældres uddannelse*. <https://www.ae.dk/analyse/2022-02-tilgang-til-velfaerdsuddannelserne-fordelt-paa-bopael-og-foraeldres-uddannelse>
- Bamber, J., & Tett, L. (2000). Transforming the Learning Experiences of Non-traditional Students: a perspective from higher education. *Studies in Continuing Education*, 22(1), 57–75. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=4855499&site=ehost-live>
- Bar, E., & Shavit, Y. (2013). Expansion and inequality of educational opportunity: A comparative study. *Research in Social Stratification and Mobility*, 31, 22–31. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2012.10.001>
- Bourdieu, P. (1995). *Distinktionen: En sociologisk kritik af dømmekraften*. Det lille forlag.
- Bourdieu, P., & Passeron, J. C. (2006). *Reproduktion. Bidrag til en teori om undervisningssystemet*. Hans Reitzels Forlag.

- Carlhed, C. (2017). The Social Space of Educational Strategies: Exploring Patterns of Enrolment, Efficiency and Completion among Swedish Students in Undergraduate Programmes with Professional Qualifications. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 61(5), 503–525.
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ1148392&site=ehost-live>
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2013). *Frafald på læreruddannelsen: en undersøgelse af årsager til frafald*.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2015a). *Fordelingen af det stigende optag på de videregående uddannelser. En kortlægning af udviklingen i studenterpopulationen på universiteter, professionshøjskoler og erhvervsakademier*. <https://www.eva.dk/projekter/2015/det-stigende-optag>
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2015b). *Fordelingen af det stigende optag på professionshøjskolerne. En kortlægning af udviklingen i studenterpopulationen på de syv professionshøjskoler*. <https://www.eva.dk/projekter/2015/det-stigende-optag>
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2020). *Sociale forskelle i studerendes uddannelsesforventninger*. <https://www.eva.dk/videregaende-uddannelse/sociale-forskelle-studerendes-uddannelsesforventninger>
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2021). *Frafald og forældres uddannelse*.
- Danske Professionshøjskoler. (2023). *Professionshøjskolerne i tal* (Issue August).
- Danske universiteter. (2022). Notat: Uddannelsesniveaueet i Danmark er gennemsnitligt. *Publikationer og Notater* (1 september 2022).
- Esmer, S., Pedersen, A., Trolle, J., Høgh, M., & Larsen, L. (2017). Når unge fra udkanten vælger læreruddannelsen til: rejser ud og vender hjem. *Studier i Læreruddannelse og -profession*, 2(1), 117–141.
- Field, J., & Morgan-Klein, N. (2013). Reappraising the importance of class in higher education entry and persistence. *Studies in the Education of Adults*, 45(2), 162–176.
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=94440588&site=ehost-live>
- Frederiksen, J. T. (2021). Hvad betyder klasse, køn og etnicitet for de velfærdsprofessionelle uddannelsers status? *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 3, 26–48.
- Georg, W., & Bargel, E. (2017). Parental Qualifications as Determinants of University Entrance and Choice of a Field of Study in Germany. *European Journal of Higher Education*, 7(1), 78–95.
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ1129247&site=ehost-live>
- Hamel, C., Michaud, A., Thuku, M., Skidmore, B., Stevens, A., Nussbaumer-Streit, B., & Garritty, C. (2021). Defining rapid reviews: a systematic scoping review and thematic analysis of definitions and defining characteristics of rapid reviews. *Journal of Clinical Epidemiology*, 129, 74–85. <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2020.09.041>
- Helland, H., & Hovdhaugen, E. (2022). Degree completion in short professional courses: does family background matter? *Journal of Further & Higher Education*, 46(5), 680–694.
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=157136847&site=ehost-live>
- Jensen, K. B., Kolodziejczyk, C., & Jensen, P. (2010). *Frafald på professionsbacheloruddannelserne*. AKF Working Paper.
- Jensen, T. P., & Haselmann, S. (2010). *Studerendes vurdering af teori og praksis på professionsbacheloruddannelserne*. AKF Rapport.

- Jensen, T. P., Kamstrup, A. K., & Haselmann, S. (2008). *Professionsbacheloruddannelserne – De studerendes vurdering af studiemiljø, studieformer og motivation for at gennemføre*. AKF Rapport.
- Landersø, R., & Heckman, J. J. (2017). The Scandinavian Fantasy: The Sources of Intergenerational Mobility in Denmark and the US. *The Scandinavian Journal of Economics*, 119(1), 178–230. <https://doi.org/10.1111/sjoe.12219>
- Mattsson, C., & Munk, M. D. (2008). *Social uddannelsesmobilitet på kandidat- og forskeruddannelser*. SFI – det nationale forskningsinstitut for velfærd.
- Meuleman, A. M., Garrett, R., Wrench, A., & King, S. (2015). Some people might say I'm thriving but.: Non-traditional students' experiences of university. *International Journal of Inclusive Education*, 19(5), 503–517. <https://doi.org/10.1080/13603116.2014.945973>
- Okay-Somerville, B., Allison, I., Luchinskaya, D., & Scholarios, D. (2022). Disentangling the Impact of Social Disadvantage on "Becoming Employable": Evidence from STEM Student University-to-Work Transitions. *Studies in Higher Education*, 47(3), 545–559. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ1335960&site=ehost-live>
- Olesen, S. G. (2011). Portræt af pædagogstuderende anno 2011. *Vera, Tidsskrift for Pædagoger*, 57, 25–29.
- Olesen, S. G., & Sommer Harrits, G. (2012). *På vej til professionerne: Rekruttering, identitet og professionsstrategier blandt studerende ved danske professionsuddannelser*. VIA Systeme.
- Petersen, K. A., & Lundin, S. (2007). Nursing Education in Sweden: Recruitment from Different Socioeconomic Backgrounds. *Nordic Journal of Nursing Research*, 27(3), 19–23. <https://doi.org/10.1177/010740830702700305>
- Pilegaard Jensen, T., & Haselmann, S. (2012). *Tilgang til professionsbacheloruddannelserne og de nyuddannedes beskæftigelse. En beskrivende analyse*. AKF Rapport.
- Reay, D. (2003). A Risky Business? Mature Working-class Women Students and Access to Higher Education. *Gender & Education*, 15(3), 301–317. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=10466114&site=ehost-live>
- Reay, D., Crozier, G., & Clayton, J. (2009). 'Strangers in Paradise'? *Sociology*, 43(6), 1103–1121. <https://doi.org/10.1177/0038038509345700>
- Reay, D., Crozier, G., & Clayton, J. (2010). "Fitting in" or "standing out": Workingclass students in UK higher education. *British Educational Research Journal*, 36(1), 107–124. <https://doi.org/10.1080/01411920902878925>
- Reimer, D., & Schwabe, U. (2023). Stability or Change? Social Inequality at the Transition from Bachelor's to Master's Degree Programmes in Germany. Empirical Evidence from Four Graduate Cohorts. *European Educational Research Journal*, 22(2), 170–197. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ1365813&site=ehost-live>
- Reimer, D., & Thomsen, J.-P. (2019). Vertical and horizontal stratification in higher education. In R. Becker (Ed.), *Research Handbook on the Sociology of Education* (pp. 308–328). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.1016/j.nuclcard.2007.06.010>
- Smith, E., Reimer, D., & Kjeldsen, C. C. (2020). Betydning af individuelle faktorer for frafaldsrisiko - en analyse af spørgeskemaer og studieadministrative data. *Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift*, 16(28), 164–181. <https://tidsskrift.dk/dut/article/view/115942>

- Staubæs, D., & Søndergaard, D. M. (2006). Intersektionalitet – udsat for teoretisk justering. *Kvinder, køn & Forskning*, 2(3).
- Steensen, J. J. E. (2011). Rekruttering og professionalitet: Dispositioner som læreruddannelses missing link. In Johansen, M.B & Olesen, S.G. (Ed.) *Professionernes sociologi og vidensgrundlag* (pp. 207–225). VIA Systeme.
- Tænketanken DEA. (2019). *Uddannelsernes rolle for social mobilitet*. https://dea.nu/sites/dea.nu/files/uddannelsernes_rolle_for_social_mobilitet_0.pdf
- Tænketanken DEA. (2020). *Social Mobilitet på de videregående uddannelser*.
- Tænketanken DEA. (2021). *Social mobilitet på de videregående uddannelser - udvalgte uddannelsers evne til at løfte studerende fra lavindkomstfamilier*.
- Tænketanken DEA. (2022). *Et uddannelseslandskab i forandring*.
- Tænketanken DEA. (2023). *Social baggrund og valg af videregående uddannelse og job*.
- Teixeira, P. N., Silva, P. L., Biscaia, R., & Sá, C. (2022). Competition and Diversification in Higher Education: Analysing Impacts on Access and Equity in the Case of Portugal. *European Journal of Education*, 57(2), 235–254. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ1334580&site=ehost-live>
- Thomsen, J. P. (2012). Exploring the Heterogeneity of Class in Higher Education: Social and Cultural Differentiation in Danish University Programmes. *British Journal of Sociology of Education*, 33(4), 565–585. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ970406&site=ehost-live>
- Thomsen, J. P. (2022). The social class gap in bachelor's and master's completion: university dropout in times of educational expansion. *Higher Education*, 83(5), 1021–1038. <https://doi.org/10.1007/s10734-021-00726-3>
- Thomsen, J. P., & Andrade, S. (2023). Uddannelse og ulighed i Danmark 1991-2020. *Samfundsøkonomen*, 2, 54–63.
- Thomsen, J. P., Dencker, S., & Mørch Pedersen, T. (2013). Hvem læser på velfærdsprofessionsuddannelserne?: ændringer i rekrutteringsmønstre de sidste 25 år. *Dansk Sociologi*, 24(3), 11–35.
- Tieben, N., & Wolbers, M. H. J. (2010). Transitions to post-secondary and tertiary education in the Netherlands: a trend analysis of unconditional and conditional socio-economic background effects. *Higher Education* 60(1), 85–100. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=51220500&site=ehost-live>
- Tricco, A. C., Antony, J., Zarin, W., Striffler, L., Ghasssemi, M., Ivory, J., Perrier, L., Hutton, B., Moher, D., & Straus, S. E. (2015). A scoping review of rapid review methods. *BMC Medicine*, 13(1). <https://doi.org/10.1186/s12916-015-0465-6>
- Troiano, H., Torrents, D., & Daza, L. (2021). Compensation for poor performance through social background in tertiary education choices. *Studies in Higher Education*, 46(6), 1225–1240. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=150678012&site=ehost-live>
- Ulriksen, L. (2004). Den implicite studerende. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 3, 50–59.
- Universitetskanslersämbetet. (2013). *Social bakgrund och genomströmning i högskolan. En studie av långa och medellånga yrkesexamensprogram* (Vol. 4). www.uk-ambetet.se
- Wollscheid, S., & Tripney, J. (2021). Rapid reviews as an emerging approach to evidence synthesis in education. *London Review of Education*, 19(1). <https://doi.org/10.14324/LRE.19.1.32>

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den.

Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives ift. ovenstående bibliografiske oplysninger

© Copyright

DUT og artiklens forfatter

Udgivet af

Dansk Universitetspædagogisk Netværk